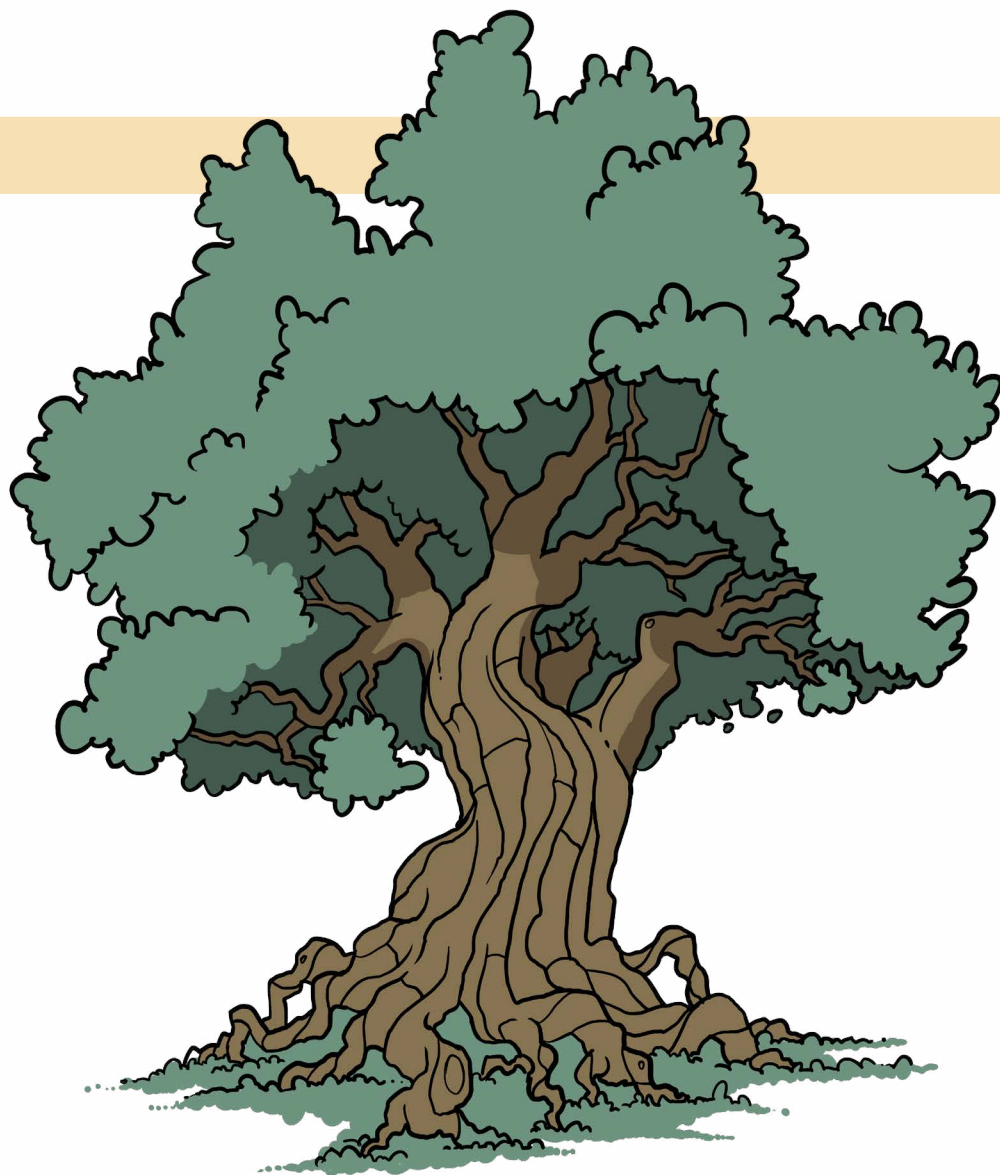

ŠKOLA S CHARAKTEREM

Praktický manuál pro učitele a ředitele

Interreg

Slovensko – Česko

Spolufinancovaný
Európskou uniou

FOND MALÝCH
PROJEKTŮV

ER BBK
EUROREGIÓN BÍLÉ-BÍELE KARPATY

ISBN 978-80-11-07310-7

Autoři:

prof. PhDr. Jan Hábl, Ph.D., doc. Mgr. Martin Brestovanský, Ph.D.

Editoři:

doc. PhDr. Andrej Rajský, Ph.D., Mgr. Bc. Jitka Kaplanová, Ph.D.

Koordinátoři projektu:

Bc. Barbora Pánková, Mgr. Vít Pospíšil

Jazyková korektura:

Mgr. Marek Mikušiak, Ph.D., PaedDr. Věra Mrkosová

Ilustrátor:

Daniel Jurčo, BFA

Sazba a grafická úprava:

Radek Hejret

Vydavatel:

Etická a charakterová výchova, z. ú.

Emila Pajurka 142, 739 11 Frýdlant nad Ostravicí

www.etikacharakter.cz

Místo a rok vydání:

Praha, 2025

Pořadí vydání:

1. vydání

Tisk:

Družstvo OPUS VDI

Papírenská 1/180, 160 00 Praha 6

Výhradní odpovědnost za obsah této publikace nesou její autoři a nedá se ztotožnit s oficiálním stanoviskem Evropské unie.

Publikace vznikla v rámci projektu Dobro sjednocuje: etika do škol, který je spolufinancován ze zdrojů evropského fondu regionálního rozvoje ve výši 80 % z celkových způsobilých výdajů.

Na jejím vzniku spolupracovalo centrum rozvoje charakteru (CERC) a podpořil nás projekt VEGA č. 1/0143/23.

ETICKÁ
A CHARAKTEROVÁ
VÝCHOVA

CENTRUM ROZVOJE
CHARAKTERU

PODĚKOVÁNÍ

Rádi bychom na tomto místě poděkovali všem účastníkům projektu, kteří se aktivně podíleli na tvorbě této publikace.

Jmenovitě se jedná o tyto kolegyně a kolegy:

Antálková Milica
Bagínová Silvia
Bernard Filip
Blažková Miluše
Čechvalová Veronika
Galiová Martina
Geryková Vlasta
Grohová Viera
Gubková Daniela
Halašková Katarína
Hracka Kateřina
Hudeczková Ivana
Jedináková Mária
Juřicová Markéta
Kamenská Halečková Janka
Kohutová Markéta
Kuklínek Jan
Mačuha Miroslav
Mikušová Marie

Motyčka Pavel
Murárik Štefan
Muráriková Petra
Nemlahová Miriam
Novotný Jan
Pachelová Michaela
Podešva Libor
Pospíšilová Barbara
Ringel Jiří
Síbrtová Olga
Stoilová Michaela
Székely Ondřej
Šutý Alojz
Tibenská Petra
Trčková Květa
Trepáčová Eva
Včeláková Dorotea
Vyvozilová Zdislava
Zápražná Martina
Zelníková Slávka

OBSAH

Úvod /	Co je to charakter a proč na něm záleží?	7
Krok 1 /	Jak jsme na tom s charakterem: sebereflexe vedení školy	12
Krok 2 /	Seznamte se s koncepcemi a metodami výchovy charakteru	16
Krok 3 /	Udělejte si autodiagnostiku školy z hlediska VCH	20
Krok 4 /	Vytvořte si užší tým nadšených	24
Krok 5 /	Formulujte „charakterovou“ vizi a misi školy	28
Krok 6 /	Pracujte se širším kolektivem učitelů	32
Krok 7 /	Tvořte společně design VCH pro celou školu 7.1 / Pochycení charakteru 7.2 / Výuka charakteru 7.3 / Hledání charakteru	36 37 40 44
Krok 8 /	Zapojte rodiče vašich žáků	48
Krok 9 /	Inspirujte a nechte se inspirovat	52
Krok 10 /	Vyhodnoťte dopady výchovy charakteru ve škole	56
Závěr /	Škola s charakterem? Rozhodnutí je na vás	60

**CO JE TO
CHARAKTER
A PROČ NA
NĚM ZÁLEŽÍ?**

CO JE TO CHARAKTER A PROČ NA NĚM ZÁLEŽÍ?

PROČ NA CHARAKTERU ZÁLEŽÍ?

„Člověk učený, ale nemravný jest břemenem země.“ J. A. Komenský

Charakter chápeme jako celistvý soubor rysů, dispozic či ctností, které utvářejí morální povahu člověka.

Výchova charakteru (dále také VCH) usiluje o pozitivní rozvoj ctností. Slovy J. A. Komenského: **„Znát dobré, chtít dobré, konat dobré, a to i když se nikdo nedívá“**. Výchova charakteru zahrnuje všechny explicitní i implicitní výchovné aktivity, které napomáhají rozvoji morálních, občanských, kognitivních a výkonových ctností člověka.

CO JE TO VÝCHOVA CHARAKTERU?

Koncept výchovy charakteru vychází z celostního pojetí člověka a společnosti. Společnosti jako celku se nebude dobře dařit bez dobrých, tj. charakterních jedinců. Proto společnost, která prospívá, výchovně pečuje o charakter svých členů. Péče o charakter vychovávaného je právě tak důležitá jako péče o charakter vychovatele.

Výchova charakteru se odehrává především v rodině, sekundárně v širší komunitě a kultuře, včetně školy, a probíhá po celý život. Ve škole se výchova charakteru uskutečňuje napříč všemi předměty (i když někde je posílena samostatným předmětem typu etická výchova, osobnostně-soc. vých. apod.). Pedagog, ať vyučuje cokoliv, vždy také působí na charakter dítěte. Otázka tedy nezní „zda“ je v edukačním procesu charakter formován, ale „jak“ – dělá to pedagog nebo škola promyšleně, cíleně, organizovaně, nebo nevědomě, reaktivně a nahodile?

JAK SE „UČÍ“ CHARAKTER?

Charakter se formuje třemi základními procesy, v angličtině říkají „caught, taught and sought“. Slovní hříčka se trochu ztrácí v překladu, ale pokusíme se o to: Charakter lze **„pochytit“** (caught), pokud je výchovak charakteru nedílnou součástí kultury a étosu školního prostředí. Lze jej i přímo **„vyučovat“** (taught), pokud je zakotven ve veškeré pedagogické praxi školy.

A o charakter lze také **„usilovat“** (sought) prostřednictvím záměrně vybraných zkušeností a zážitků, k nimž dochází jak v rámci formálního kurikula, tak mimo něj. Nejde tedy o jednu zázračnou metodu, jednu zázračnou hodinu, jednoho zázračného učitele, ale o celistvé úsilí školy.

**JAK SE STÁT
ŠKOLOU
S CHARAKTEREM?**

KROK 1

JAK JSME NA TOM S CHARAKTEREM: SEBEREFLEXE VEDENÍ ŠKOLY

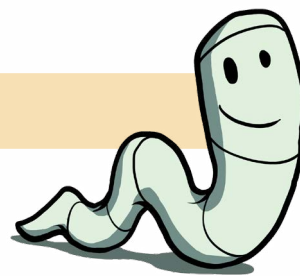
NEŽ SE DO TOHO PUSTÍTE, ZODPOVĚZTE SI TYTO OTÁZKY:

- Proč chceme VCH v naší škole?
- Bude VCH skutečnou prioritou? Jak se to odrazí ve změně pořadí ostatních priorit? Co jsem ochotný/-á pro úspěšnou implementaci VCH udělat?
- Jaký je můj styl vedení školy? Napomáhá rozvoji charakteru všech zúčastněných? Jak to zjistím? (Požádejte kolegy o zpětnou vazbu k vlastnímu stylu vedení školy.)
- Co znamená být dobrým ředitelem a proč tuto roli zastávám?
- Co můžu udělat pro svůj osobní rozvoj v oblasti leadershipu?

CHCI VĚDĚT VÍC

LIMITY A MOŽNOSTI ANEB PROČ TO NEJDE A JAK TO JDE?

„Nemáme na to čas, řešíme důležitější věci.“

- » Pokud charakter není prioritou, co jiného je? Dobré výsledky studentů stojí nejen na znalostech, ale i na jejich morálním a sociálním vývoji. Když věnujeme čas formování charakteru, dlouhodobě si ušetříme mnoho problémů.

„Výchova charakteru není naše priorita, zaměřujeme se na výkon a výsledky.“

- » Výkon a výsledky úzce souvisí s charakterem. Studenti s rozvinutou sebekázní, odpovědností a vytrvalostí dosahují lepších akademických i osobních úspěchů.

„Nemůžeme změnit myšlení učitelů, každý má svůj přístup.“

- » Nemusíme měnit myšlení všech hned. Stačí začít s těmi, kteří mají zájem, a ti mohou inspirovat ostatní.

„Není jasné, jak hodnotit dopad výchovy charakteru.“

- » Dopad lze hodnotit např. tím, že vidíme změnu chování, nebo zpětnou vazbou od žáků a učitelů.

„Rodiče to stejně neocení, chtějí hlavně dobré známky.“

- » Pokud rodičům ukážeme, že charakter pomáhá dětem k lepším výsledkům i v životě, podpoří to.

„Nejsem právě vzorem charakterního člověka, prosazovat VCH by bylo z mé strany falešné...“

- » Nejlepší začátek pro práci na vlastním charakteru je uvědomit si, kde jsou moje limity. Naše vlastní úsilí a autenticita mohou být motivující – dokonalí být nemusíme.

LIMITY A MOŽNOSTI ANEB PROČ TO NEJDE A JAK TO JDE?

„Děláme všechno co nejlépe. Nepotřebujeme zvláštní program VCH, možná stačí nějaký preventivní program pro konkrétní oblast.“

- » Je pravda, že kultura školy a osobnost učitele jsou důležitými a nevyhnutelnými předpoklady pro úspěšnou výchovu charakteru. Ale výchova není jen o reakcích na situace, které nastanou. Jde v ní hlavně o aktivní vytváření příležitostí pro růst, přičemž nám velmi pomůže, když to máme promyšlené a taháme ve škole za jeden provaz.

PROSTOR PRO POZNÁMKY

KROK 2

SEZNAMTE SE S KONCEPCEMI A METODAMI VÝCHOVY CHARAKTERU

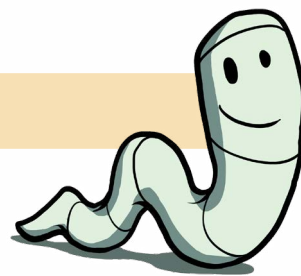
**NEŽ ZAČNETE NĚCO ZKOUŠET V PRAXI, UDĚLEJTE SI
ZÁKLADNÍ PŘEHLED O PROBLEMATICE.**

- Prostudujte odborné zdroje o výchově k charakteru (např. Průvodce pro VCH) a příklady dobré praxe z jiných škol.
- Navazujte spolupráci s odborníky a inspirujte se praxí – např. workshopy, konference, videa. Případně pozvěte odborníky k vám.
- Veďte pravidelné diskuse o výchově charakteru s učiteli a hledejte propojení s kulturou školy.
- Zapojte se do skupiny ředitelů, kteří se o implementaci VCH pokoušejí, navštivte školu, která je v tomto směru dobrým příkladem.
- Vyhodnoťte, které aspekty výchovy charakteru jsou pro vaši školu nejrelevantnější.
- Jednoduše – nezavalte učitele novou agendou, dokud se vy sami neorientujete v novém tématu.

CHCI VĚDĚT VÍC

LIMITY A MOŽNOSTI ANEB PROČ TO NEJDE A JAK TO JDE?

„Učitelé už teď mají hodně školení, další je jen zátíží.“

- » Pokud školení přizpůsobíme potřebám učitelů a pojmem ho prakticky, uvidí v něm přínos. Důležité je propojit ho s jejich každodenní prací.

„Nemáme dostatek financí na školení a externí odborníky.“

- » Existují bezplatné zdroje a možnosti spolupráce s univerzitami či neziskovými organizacemi.

„Naše škola už charakter vychovává, jen to tak nenazýváme.“

- » Pokud už charakter rozvíjíme, proč to neudělat systematicky a s větším dopadem?

„Tato témata jsou příliš teoretická, potřebujeme konkrétní metodiky.“

- » Existují praktické metodiky, které lze snadno integrovat do výuky. Začněte je používat a postupem času se budou přidávat i vaše vlastní nápady a vylepšení.

„Ne všichni učitelé mají zájem se tím zabývat.“

- » Nemusí všichni. Stačí začít s malou skupinou, která postupně inspiruje ostatní.

PROSTOR PRO POZNÁMKY

KROK 3

UDĚLEJTE SI AUTODIAGNOSTIKU ŠKOLY Z HLEDISKA VCH

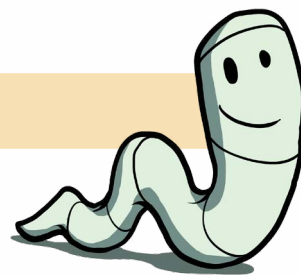
**BEZ OBJEKTIVNÍCH DAT BYSTE MOHLI HNED
NA ZAČÁTKU CHYBOVAT.**

- Jaké klima panuje v naší škole? (Změřte si to!)
- Zjistěte hodnoty a potřeby žáků, učitelů i rodičů pomocí dotazníků, rozhovorů a pozorování.
- Zapojte učitele a žáky do plánování změn (poslouchejte je). Diskutujte otevřeně o výsledcích diagnostiky.
- Dejte tématu VCH význam. Spolu s učiteli pojmenujte klíčové důvody, proč je VCH důležitá a jak souvisí s výsledky diagnostiky.
- Určete klíčové priority pro implementaci výchovy k charakteru na základě získaných výsledků.
- Zajistěte pravidelné hodnocení pokroku v implementaci výchovy k charakteru.
- Jaké jsou silné stránky vaší školy? Určete si zónu nejbližšího vlivu ve VCH, tj. řekněte si, na čem můžete stavět a co naopak potřebuje velmi rychlé řešení.

CHCI VĚDĚT VÍC

LIMITY A MOŽNOSTI ANEB PROČ TO NEJDE A JAK TO JDE?

„Nemáme kapacity na diagnostiku, jsme přetíženi běžnou agendou.“

- » Diagnostiku lze dělat postupně a jednoduše – třeba formou anonymních dotazníků nebo krátkých rozhovorů.

„Nechceme otevírat nepříjemná témata, mohla by vyvolat konflikty.“

- » Přesně proto je potřeba je otevírat. Řešením není ignorování problémů, naopak – jejich pochopení je začátkem změny.

„Výsledky nebudou objektivní, lidé nebudou odpovídat upřímně.“

- » Pokud vytvoříme bezpečné prostředí, kde se lidé nebudou bát mluvit, získáme cenné informace.

„Nemáme dostatek odborníků na analýzu a interpretaci dat.“

- » Lze využít externí pomoc nebo jednoduché metody analýzy, například srovnání odpovědí na základní otázky.

„Nevidíme přímou souvislost mezi diagnostikou a zlepšením školního klimatu.“

- » Bez diagnostiky nevíme, co je skutečným problémem. Zlepšení školního klimatu začíná pochopením potřeb studentů a učitelů.

PROSTOR PRO POZNÁMKY

KROK 4

VYTVOŘTE SI UŽŠÍ TÝM NADŠENÝCH

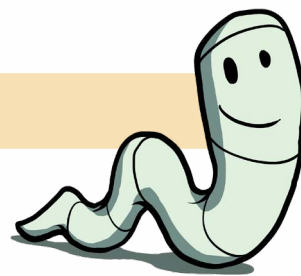
SÁM NIC NEZVLÁDNEŠ, VŠECHNY NARÁZ NEPŘESVĚDČÍŠ.

- Nadchněte co nejvíce kolegů, učitelů, kteří budou motorem proměny školy.
- Uvažujte pravidelně (opravdu pravidelně a strukturovaně) v této skupině o možnostech rozvoje VCH ve škole. Schůzky skupiny by měly mít konkrétní výsledky a závazky (plánované kroky).
- Určete koordinátora výchovy charakteru, který bude propojením mezi vedením školy a pedagogickým sborem.
- Umožněte vybraným učitelům účast na školeních, budujte na škole odborné kapacity pro šíření VCH.
- Podpořte užívání nových učebních materiálů s důrazem na výchovu charakteru, podpořte u vybraných učitelů (zdroji a časem) možnost tvořit nové učební zdroje pro VCH ve škole.
- Zaveďte pilotně komunitní hodiny v některých třídách.
- Motivujte tyto lidi specifickými nástroji (možnosti profesního rozvoje, odměny, osobní lidské ocenění a vděčnost).

CHCI VĚDĚT VÍC

LIMITY A MOŽNOSTI ANEB PROČ TO NEJDE A JAK TO JDE?

„Těžko seženeme učitele, kteří by byli ochotni na tom pracovat nad rámec povinností.“

- » Pokud učitelé uvidí smysl a budou mít podporu, někteří se zapojí. Motivací může být uznání, podpora nebo drobné benefity.

„Nechceme vytvořit elitní skupinu, která bude oddělena od ostatních učitelů.“

- » Tým podporovatelů není elitní klub, ale výchozí bod pro šíření dobré praxe.

„Učitelé se bojí, že to bude jen další byrokratická zátěž.“

- » Když to pojmem prakticky a jednoduše, nebude to o byrokracii, ale o smysluplných změnách.

***„Zase to budou stejní aktivní učitelé, kteří už jsou napůl vyhořelí, a ostatní se jen pove-
zou, nebo ani nezareagují.“***

- » Oslovujte i méně vytížené učitele osobně – menší skupina stačí; důležité je, aby menší skupina sama na sobě zažívala smysluplnost VCH, vzájemnou podporu a otevřený dialog.

PROSTOR PRO POZNÁMKY

KROK 5

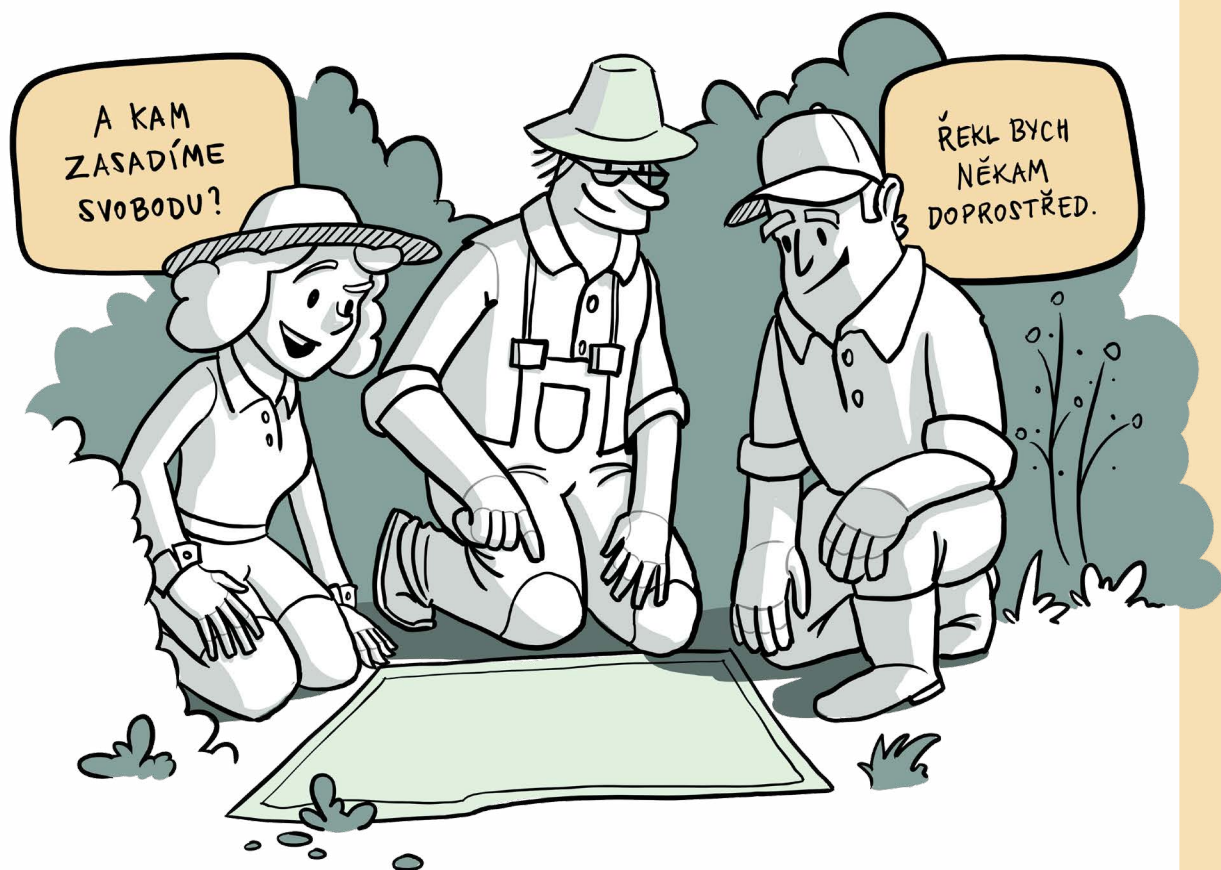
FORMULUJTE „CHARAKTEROVOU“ VIZI A MISI ŠKOLY

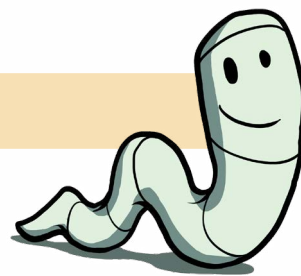
VIZE MÁ SMYSL, KDYŽ JDE O ŽIVÝ DOKUMENT.

- Mise je dlouhodobé poslání a mění se jen zřídka; vize je konkrétnější, je dobře představitelná na příkladech / obrazech z praxe. Je jakoby ústavou školy, podle níž se hodnotí všechny další rozvojové kroky a všechna rozhodnutí.
- Máte-li formulovanou vizi a misi školy, kriticky s nimi pracujte s ohledem na VCH: Zvažujte, jak vaše vize odráží důraz na charakter a jak se to konkrétně projevuje v kultuře školy. Jak vypadá škola, po které toužíte, ve které byste byli šťastní – jak učitelé, tak žáci?
- Na základě vaší vize doplňte profil absolventa s důrazem na charakterové rysy (čtete společně ŠVP v části Charakter a uvažujte, jak text ladí s vaší vizí).
- Diskutujte klíčové pojmy v užším vedení.
- Zajistěte, aby vize a strategie školy využívala data a závěry z diagnostiky (viz krok 3).
- Podpořte vizi konkrétní strategií.
- Zajistěte, aby mise a vize školy byly průběžně reflektovány a aktualizovány.

CHCI VĚDĚT VÍC

LIMITY A MOŽNOSTI ANEB PROČ TO NEJDE A JAK TO JDE?

„Máme už strategii školy, proč ji měnit?“

- » Strategie by měla reflektovat aktuální potřeby a směřování školy. Pokud nefunguje optimálně, je potřeba úprava.

„Ne všichni učitelé se chtějí zapojit do tvorby vize a mise.“

- » Stačí, když se zapojí ti, kteří chtějí. Postupně to ovlivní celou školu.

„Vize a mise jsou jen formální dokumenty, které nic nezmění.“

- » Pokud zůstanou jen na papíře, nic nezmění. Když se podle nich řídíme, mění školu k lepšímu. Vize pomáhá konstruktivně řešit situace, kdy se do konfliktu dostávají různé představy o rozvoji školy, nebo vznikají další konflikty.

PROSTOR PRO POZNÁMKY

KROK 6

PRACUJTE SE ŠIRŠÍM KOLEKTIVEM UČITELŮ

NASTÁVÁ ČAS ZAPOJIT VĚTŠINU UČITELŮ.

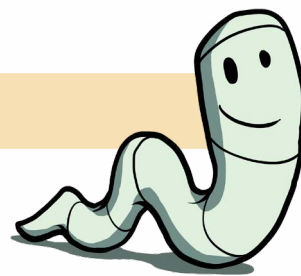
- Zapojení většiny učitelů přichází až nyní – nepředbíhejte tedy a připravte si půdu. Změna nepřichází plošným nařízením shora, buďte trpěliví!
- Začněte péčí o učitele! Vnášení ctností do běžného života není další typ školení ani nová úloha pro učitele. Je to v první řadě o jejich well-beingu a smysluplnosti poslání. Nechtě na sobě zažijí přínos reflexe a rozvoje charakteru.
- Zaveďte prvky VCH do práce s učiteli: změna ovzduší na poradách, změna důrazu na vybraná témata, pojmenování úspěchů, problémů, výzev i řešení konfliktů jazykem ctností apod.
- Sdílejte vizi s celým širším kolektivem. Diskutujte se všemi klíčové pojmy, aby se s nimi všichni mohli ztotožnit. Naslouchejte všem skupinám zaměstnanců.
- Proveďte společně s učiteli revizi dosavadních aktivit a jejich dopadů v souladu se strategií výchovy charakteru: jde o to, nebát se ukončit aktivity, které možná už několik let probíhají jen rutinně, z mrtvé tradice, a ve skutečnosti nepřinášejí užitek (např. zapojení se do nějakých soutěží apod.). Spolu s učiteli určete priority.
- Vytvářejte profesní učící se komunity (PUK) pro pravidelnou tvorbu, management a reflexi aktivit VCH.
- Podporujte. Viditelně oceňujte i ty nejmenší úspěchy a kroky všech zúčastněných, ne pouze těch, kteří nesou hlavní zodpovědnost.

CHCI VĚDĚT VÍC

- Trpělivě komunikujte i s lidmi, kteří vám kladou odpor (taková se vždy najdou), ale nevyčerpajte na tom všechnu svou energii. Jejich postoj nemusí být vždy špatný, vyberte si z toho to, co vám dává smysl, ale neignorujte je.

LIMITY A MOŽNOSTI ANEB PROČ TO NEJDE A JAK TO JDE?

„Učitelé nejsou motivovaní, řeší hlavně výuku svého předmětu.“

- » Ať si nejdříve prvky výchovy charakteru zažijí na sobě. Ať zjistí při kávě, že charakter a ctnosti jsou pro ně významnými tématy.
- » Když ukážeme, že výchova charakteru jim usnadní práci (lepší klima, méně kázeňských problémů), budou se o ni zajímat.

„Moji učitelé už nechtějí dělat nic nad rámec svých povinností, cítí se být unavení a přetížení.“

- » Výchova charakteru ale není jen nějaká sekundární dodatečná úloha školy. Je to její základní funkce. Učitel, který neformuje, deformuje.
- » Mnoho aktivit se ve škole dělá ze setrvačnosti, přičemž už dlouho nepřinášejí kýžený efekt. Přehodnocením všech aktivit dokážeme věci odlehčit a učitelům najít potřebný čas.

„Nemáme čas na dlouhé diskuse, potřebujeme se věnovat jiným tématům.“

- » Zaveďte stabilní čas v týdnu, kdy žádný učitel nebude mít v rozvrhu vyučování ani jinou povinnost. Učitelé si postupně na tento prostor zvyknou, bude-li mít pro ně přínos.
- » Ve čtvrtém kroku jste vytvořili užší podporující tým. Ten už má zkušenosti s vedením smysluplných diskusí na toto téma a může se stát facilitátorem diskusí v širším kolektivu učitelů.
- » Krátké a efektivní diskuse mohou přinést rychlé výsledky. Stačí začít malými kroky, např. zaveďte protokoly (strukturované rozhovory na 40 min.).

„Nechceme učitelům nutit nové metody, které nemusí fungovat.“

- » Správně. Je třeba začít v malém s metodami a technikami, které už někdo v praxi vyzkoušel a ověřil, že jsou funkční. Učitelé užšího podpůrného týmu mohou zvat kolegy na otevřené hodiny a reflektovat je společně.

„Někteří učitelé budou změny bojkotovat a подрývat je.“

- » To je pravda. Vždy budeme mít ve škole širší spektrum učitelů a mezi nimi, žel, i ty, kteří budou „traviči studní“. Kladte na ně přiměřené nároky opřené o vizi a misi školy.

„Otevřené diskuse mohou vyvolat konflikty mezi učiteli.“

- » I to je pravda. Ale konflikty jsou tu i k tomu, aby se pročistil vzduch, věci byly pojmenovány otevřeně a škola se mohla skutečně zlepšovat. Vždy pojmenujte, který konflikt je dobrý/konstruktivní, a který je destruktivní.

PROSTOR PRO POZNÁMKY

KROK 7

TVOŘTE SPOLEČNĚ DESIGN VCH PRO CELOU ŠKOLU

Jak jste si mohli přečíst hned v úvodu tohoto manuálu, **charakter se formuje třemi základními procesy**: Charakter lze „**pochytit**“ (angl. caught), pokud je výchova k charakteru nedílnou součástí kultury a étosu školního prostředí. Lze jej i přímo „**vyučovat**“ (taught), pokud je zakotven ve veškeré pedagogické praxi školy. A o charakter lze také „**usilovat**“ (sought) prostřednictvím cíleně vybraných zkušeností a zážitků, k nimž dochází jak v rámci formálního kurikula, tak mimo něj.

Jestliže se tyto tři strategie vzájemně doplňují v promyšleném a dobře naplánovaném designu platném pro celou školu i pro každý ročník zvlášť, v logické návaznosti, pak máte velkou šanci na úspěšnou implementaci VCH do života školy. Myslete ale i na to, že systém potřebuje „srdcaře“. Prostřednictvím příběhů, osobních setkání, oslav malých úspěchů i vlastním příkladem stále oživujte vnitřní motivaci a vědomí smysluplnosti výchovy charakteru.

Tento krok je nejdůležitější a nejrozsáhlejší. Má proto tři části: 7.1, 7.2, 7.3.

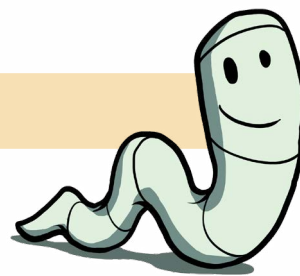
7.1 VYTVOŘTE VE ŠKOLE PROSTŘEDÍ, KTERÉ JE NAKAŽLIVÉ DOBREM.

- Opakovaně hovořte o roli učitele jako vzoru charakternosti. Formulujte jasná morální očekávání od všech aktérů projektu.
- Starejte se o vztahy – neustále dbejte na to, aby vaši žáci i učitelé věděli, že podporujete jejich přátelské vztahy, vzájemně se respektující komunikaci, soucit, empatii i důvěru.
- Starejte se o duševní i duchovní zdraví učitelů. Buďte důvěryhodní a mějte stále otevřené dveře pro komunikaci i o mimopracovních záležitostech. Vytvářejte příležitosti pro team-buildingové aktivity.
- Starejte se o prostředí (fyzické, kulturní, pracovní) tak, aby zjevně podporovalo výchovu charakteru (bannery, nástěnky, výstupy prosociálních projektů, sbírky, adopce na dálku apod.). Vizualizace by měly být atraktivní, ale též konzistentní – vycházející z vize a sledující jednu srozumitelnou linii.
- Důsledně dbejte na základní projevy kulturnosti: propagujte etický kodex učitele a žáka.
- Jasně formulujte prioritu VCH v rozvoji školy (nejen vize a mise, ale i konkrétní kroky v strategických plánech rozvoje školy). Zahrňte hodnoty a charakter do procesu ve výběrových řízeních pro nové zaměstnance. Oceňujte příběhy a příklady dobrého charakteru.
- Vytvářejte prostory, kde bude vládnout atmosféra ticha, přemýšlení, prostory pro četbu, zvědavost a úžas.
- Zaškolte členy podpůrného týmu (psycholog, sociální pedagog apod.) do principů a postupů výchovy charakteru, aby do své práce vnášeli také jazyk cnosti.

CHCI VĚDĚT VÍC

LIMITY A MOŽNOSTI ANEB PROČ TO NEJDE A JAK TO JDE?

„Nevím, jak se mám starat o vztahy!”

- » Nějak se začít musí. Pozvěte učitele na kus řeči, na kávu. Začněte u sebe a položte si otázku, co o svých učitelích víte.

„Učitelé nemají zájem, abych se staral o jejich duchovní a duševní zdraví.”

- » Umožněte jim zažít péči v maličkostech.

„Prostředí školy nepodporuje charakter.“

- » Začněte s drobnými prvky – nástěnky, citáty, výzdoba od žáků.

„Vizi školy nikdo nezná.“

- » Vdechněte jí život – spojte ji s ctnostmi a připomínejte ji ve školním dění.

„Ve škole chybí důvěra.“

- » Podporujte vztahy – oceňujte vstřícnost, otevřete prostor pro neformální sdílení. Důvěra roste pomalu.

„Učitelé jsou přetížení.“

- » I malá gesta péče (např. pozornost na poradě) budují důvěru a kulturu podpory.

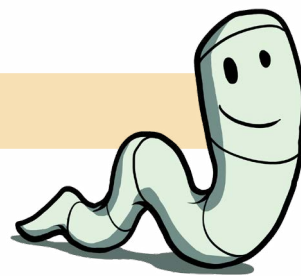
7.2 CHARAKTER PŘÍMO VYUČUJTE.

- Vytvořte kapacity pro společná pravidelná setkávání učitelů (viz krok 6), jasně formulujte záměr uskutečňovat změny ve škole jako systémové, ne náhodné.
- Podrobně diskutujte o rozvojových potřebách žáků v každém ročníku a pojmenujte klíčové úlohy a výstupy, kterých má žák v daném ročníku dosáhnout.
- Zaveďte explicitní čas pro aktivity na formování charakteru (ranní kruhy, třídnické hodiny s promyšlenou metodikou, diskuse, témata týdne, reflexe důležitých aktuálních událostí, živé knihovny apod.)
- Tvořte Školní vzdělávací program tak, že v každém roce budete sledovat konkrétní smysluplné cíle výchovy charakteru. Prezентуйте tento proces jako příležitost k prohloubení smyslu existence školy, ne jako novou formální zátěž.
- Podpořte pečlivý a moudrý výběr obsahových a metodických podnětů pro vzdělávání (výběr literárních zdrojů pro četbu, básní k přednesu, tematické eseje, děkovné listy, hodnocení a sebehodnocení, tréninky komunikace atd.).
- Najděte si a používejte učebnice a materiály, které jsou zaměřené přímo na rozvoj ctností (např. Karty ctností, Můj charakter aj., viz QR kód).
- Využijte strategii hlubokého porozumění při vyučování, investujte čas, aby mohli žáci dostatečně uvažovat o důležitých věcech.
- Vnešte prvky rozvoje charakteru do poskytování zpětné vazby žákům (např. přes žákovské portfolio, oceňování charakterových vlastností ve formálním vyučování).
- Propojte učitele všech předmětů, aby táhli v cílech za jeden provaz.
- Dbejte na to, aby noví učitelé porozuměli prioritám VCH ve vzdělávání a byli schopni a odhodláni je podporovat a zavádět do svého vyučování: adaptační plán, mentoring pro začínajícího učitele, tandemové vyučování, reflektivní protokoly apod.

CHCI VĚDĚT VÍC

LIMITY A MOŽNOSTI ANEB PROČ TO NEJDE A JAK TO JDE?

„V ŠVP už není místo.“

- » V minimální verzi může mít každý ročník 1–2 jednoduché cíle související s ctnostmi.
- » V rozšířené verzi jde o to, jak chápete ŠVP – dá se napsat tak, že klíčové otázky VCH budou samozřejmou součástí mezipředmětových vztahů.

„Nevíme, jak v hodinách na to.“

- » Začněte s tím, co už děláte – např. diskuse o postavách v literatuře. Někteří učitelé už absolvovali školení, máte k dispozici sadu metodických materiálů. Koordinátor VCH může nabídnout podporu ostatním učitelům.

„Na přemýšlení není čas.“

- » Naopak, toto je klíčová úloha školy – naučit žáky přemýšlet. Opravdu nemá smysl učit množství faktů. Je třeba změnit základní paradigma: co je úlohou školy a jak připravit hodiny, tak, aby žáci museli uvažovat a měli k tomu prostor.

„To nejde, je to příliš složité!“

- » To je pravda. Tato fáze není jednoduchá. Ale je to v RVP a máte v nás podporu. Můžete jít krok za krokem, máte čas, budete to vylepšovat postupně. Úplná proměna může trvat i deset let.

„Nemáme čas si hrát, musíme připravit žáky na testování. Nakonec všem záleží jen na školních výsledcích a rodičům na tom, aby se jejich dítě dostalo na vysněnou střední nebo vysokou školu.“

- » Velké množství výzkumů uvádí, že podpora výchovy charakteru vede ke zlepšení akademických výsledků. Rozvojem zodpovědnosti podpoříme v žácích vnitřní motivaci k učení, jejich vůli a sebedisciplínu, a zlepšíme také klima ve třídách, takže se v nich bude lépe vyučovat.

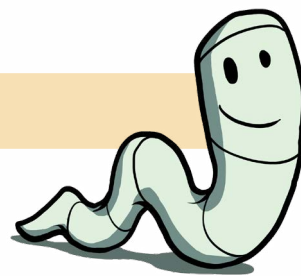
7.3 DOPŘEJTE ŽÁKŮM I UČITELŮM ZAŽÍT DOBRO VLASTNÍMI ČINY.

- Teorie bez praxe nepromění lidský charakter – vytvářejte příležitosti pro praktickou angažovanost žáků i učitelů.
- Zhodnoťte, do jaké míry je vaše mimoškolní nabídka výslovně spojená s rozvojem charakteru a hodnotami školy.
- Doplněte náměty na mimoškolní aktivity o takové, které podporují VCH ve škole. Například projekt Měníme svět k lepšímu s Komenským, DofE, prosociální brigády a sbírky, benefiční jarmarky, besedy, oslavy dnů hrdinů, psycho-sociální tréninky, práce se školním psychologem na prevenci šikany, adaptační a zážitkové pobyty, specifické programy na internátu apod.
- Využívejte umění na podporu VCH: ZUŠ – dramatizace, hudba, výtvarné umění, školní výstavy a prezentace.
- Oslovte organizace z neziskového sektoru, které vám pomohou zaktivizovat vaše žáky.
- Podpořte kvalitní metody reflexe mimoškolních aktivit a jejich sbližování s formálním vyučováním.
- Jasně komunikujte žákům, že vlastní učení i služba ve prospěch druhých je jejich morální zodpovědností. Vytvořte struktury (s pomocí koordinátora pro VCH), aby byli žáci informováni o možnostech a mohli se zapojit.
- Identifikujte a zvláště podpořte žákovské lídry (i prostřednictvím školního parlamentu).
- Monitorujte míru a frekvenci mimoškolních aktivit žáků, které podporují rozvoj jejich charakteru.

CHCI VĚDĚT VÍC

LIMITY A MOŽNOSTI ANEB PROČ TO NEJDE A JAK TO JDE?

„Mimoškolní aktivity nesouvisí s charakterem.“

- » Zmapujte je, pojmenujte jejich smysl a ty vhodné propojte s výukou.

„Žáci se nezapojují.“

- » Nabídněte atraktivní formy – výtvarné, hudební, digitální.

„Po akcích nic nezůstane.“

- » Krátká reflexe (tři otázky) pomůže propojit zážitek s ctností.

„Žáci nevnímají službu jako důležitou.“

- » Vyzdvihujte příklady z jejich řad, ne jen slavné osobnosti.

„Nevidíme lídry.“

- » Všimněte si i tichých – zapojte je do menších úkolů, dejte jim důvěru.

„Nevíme, kdo co dělá.“

- » Zaveďte jednoduchý přehled – třeba nástěnku, digitální mapu nebo měsíční záznam.

PROSTOR PRO POZNÁMKY

KROK 8

ZAPOJTE RODIČE VAŠICH ŽÁKŮ

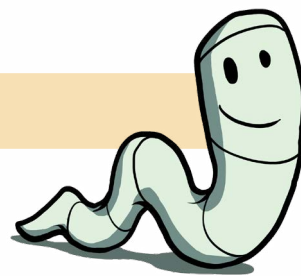

TÝMOVÁ PRÁCE ZAČÍNÁ, KDYŽ SE DOMLUVÍ I TI, KTE

- Představte rodičům pojem výchovy charakteru, vizi školy a jejich roli, výsledky diagnostiky a rozvojové potřeby školy i možnosti, které ponechává VCH jejich zodpovědnosti.
- Nemoralizujte, ale nadchněte rodiče pro výchovu charakteru. Představte jim možnosti jejich zapojení do školských aktivit a projektů souvisejících s výchovou charakteru. Zdůrazněte, že se navzájem potřebujeme.
- Vytvořte příležitosti, prostor, možnosti, komunikační cesty, aby se rodiče mohli podělit o své zkušenosti, nápady, zpětnou vazbu na aktivity v oblasti výchovy charakteru, např. online platformy, fóra, nebo skupiny na sociálních sítích, kavárna, rodičovské sdružení, školní jarmark apod.
 - Zapojte rodiče prostřednictvím jejich vlastních aktivit, např. čtení dětem, odborné vstupy (spoluúčast ve vyučování), diskuse, brigády apod.
Jednoduše řečeno – vytvářejte komunitu tak, aby i děti viděly, jak jejich rodiče pomáhají.
 - Podporujte rodiče v aktivní výchově charakteru dětí u nich doma: výchovné materiály, přednášky a workshopy pro rodiče, kluby apod.
 - Rodiče oceňujte a motivujte.

CHCI VĚDĚT VÍC

LIMITY A MOŽNOSTI ANEB PROČ TO NEJDE A JAK TO JDE?

„Rodiče stejně nechodí na školní akce.“

- » Začněte u těch nejaktivnějších. Pokud uvidí smysl, mohou být ambasadory i pro ostatní.

„Rodiče se zajímají hlavně o známky.“

- » Spojte charakter s výsledky – ukažte, jak ctnosti jako vytrvalost či zodpovědnost vedou k úspěchu žáků.

„Nemáme kapacitu organizovat další akce.“

- » Zapojte rodiče do již existujících aktivit, využijte online formáty. Spolupracujte s rodičovskou radou.

„Máme různé typy rodin, nelze je sjednotit.“

- » Právě proto je důležité jim nabídnout různé možnosti zapojení – od pasivního sledování newsletteru až po aktivní účast.

„Ti, které ve škole nejvíce potřebujeme, stejně nepřijdou.“

- » Oslovujte rodiče osobně, zjistěte, co na ně zapůsobí nejúčinněji. Komunikujte s nimi nejen tehdy, když je problém, ale vždy, když najdete možnost, jak dítě za něco ocenit.

PROSTOR PRO POZNÁMKY

KROK 9

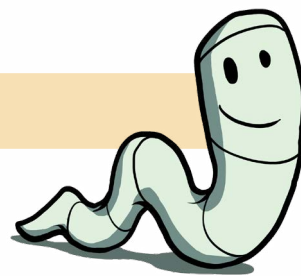
INSPIRUJTE A NECHTE SE INSPIROVAT

- Nezůstávejte v tom sami – spojte se s podobně smýšlejícími školami a řediteli. Důležitější, než blízkost fyzická je ta hodnotová.
- Inspirujte se příklady jiných škol – nejen jejich úspěchy, ale i tím, co se nepovedlo.
- Staňte se členy organizací, které sdružují školy se zaměřením na VCH, např. Škola s charakterem, ACE, ECVA, Filia atd. Pro více informací viz QR kód.
- Zapojte se do mezinárodních programů (např. Erasmus+, eTwinning) – výměny, školení, sdílení dobré praxe.
- Podělte se o své úspěchy i neúspěchy a výzvy s dalšími, organizujte minikonference, otevřené hodiny, workshopy apod. pro další školy. Kromě jiných výhod, sami díky těmto aktivitám porostete.

CHCI VĚDĚT VÍC

LIMITY A MOŽNOSTI ANEB PROČ TO NEJDE A JAK TO JDE?

„Nejsme pokročilí, nemáme co nabídnout.“

- » Sdílení je obousměrné. I začátečníci mohou ostatní inspirovat svým nadšením nebo jednoduchým nápadem.

„Nemáme čas na síťování.“

- » Věnujte třeba jen dvě hodiny měsíčně – i to stačí pro kontakt s komunitou a inspiraci.

„Nevíme, kde začít.“

- » Napište škole, kterou obdivujete, a zeptejte se, zda by vás nechali nahlédnout do svých postupů. Většina bude ráda.

„Nemáme na to peníze!“

- » Peníze vždy jsou, jenom je třeba je nalézt.

„To zas bude suplování!“

- » Investice do lidí se vyplatí a vrátí.

„Já do nich investuju a oni pak půjdou jinam!“

- » Možná ano, ale zkušenost zůstane škole a dětem.

„Proč bychom se měli dělit o své nápady?“

- » Sdílením rosteme všichni, i ten, kdo dává.

PROSTOR PRO POZNÁMKY

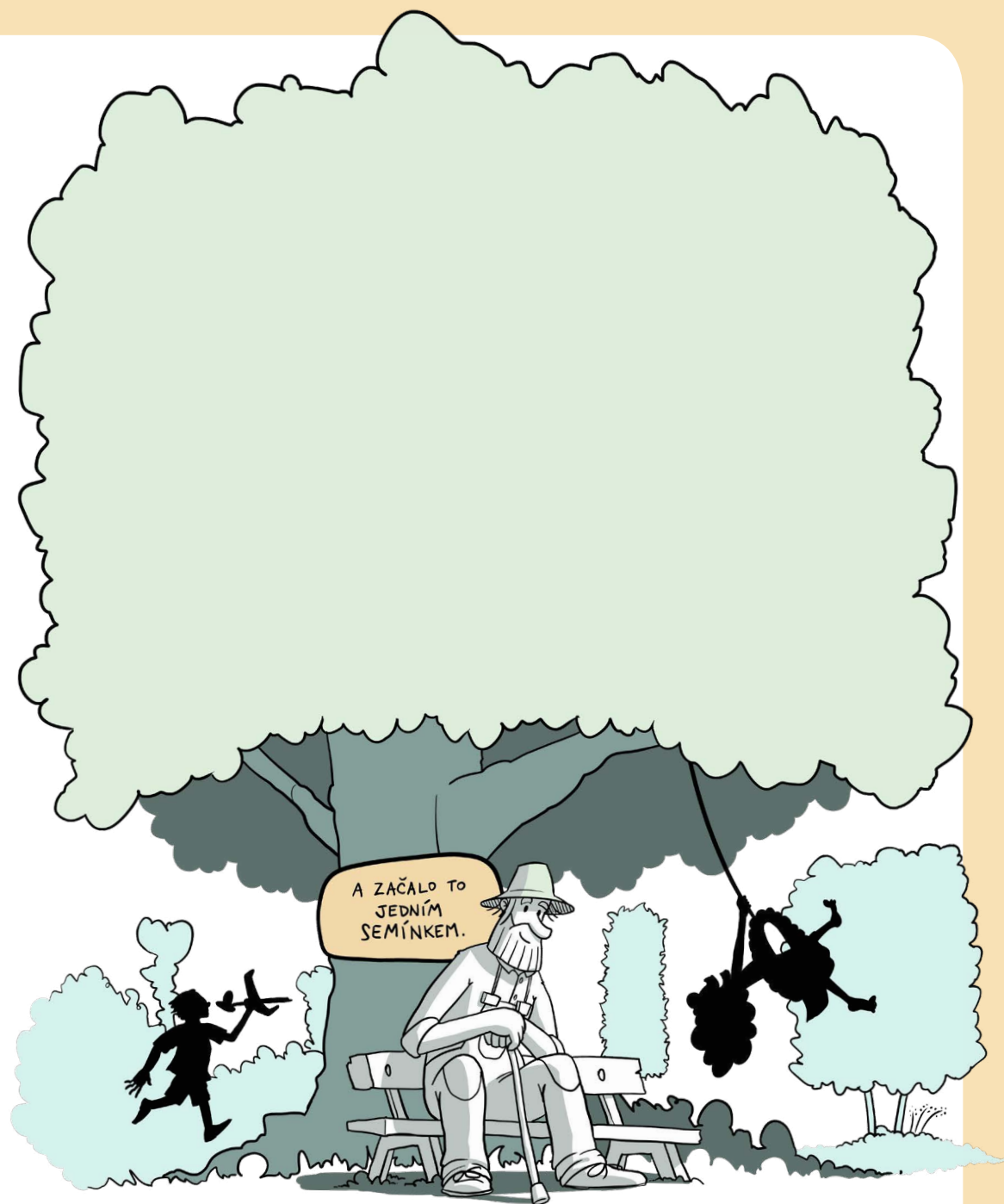
KROK 10

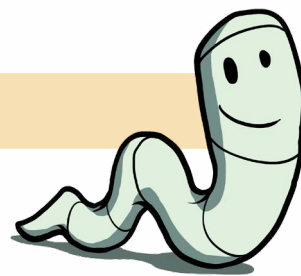
VYHODNOŤTE DOPADY VÝCHOVY CHARAKTERU VE ŠKOLE

- Ohlédněte se. Vyhodnoťte efekt své činnosti v oblasti VCH, postojů a chování vedení, učitelů, ostatních zaměstnanců, žáků i rodičů.
- Proveďte diagnostiku s ohledem na stanovenou vizi a cíle, které jste si vytyčili na specifické období: využijte při tom kritéria pro Školu s charakterem a organizační předpoklady implementace VCH (QR).
- Na základě diagnostiky revidujte cíle pro další období, nastavte jednotlivé kroky (aktualizujte strategii), určete zodpovědné osoby.
- Projděte si ještě jednou všech 9 kroků – co z toho se vám daří a kam se chcete posunout v dalším roce?
- Vytrvejte! VCH je maraton, ne sprint. Výsledkem jsou ale velké výhry!

CHCI VĚDĚT VÍC

LIMITY A MOŽNOSTI ANEB PROČ TO NEJDE A JAK TO JDE?

„Není jasné, co vlastně máme měřit.“

- » Začněte u toho, co vám přijde smysluplné: postoje, chování, vztahy, klima, osobní růst.

„Data jsou subjektivní, nedá se jim věřit.“

- » I subjektivní data jsou cenná, pokud jsou sbírána pravidelně a v bezpečném prostředí.

„Nemáme odborníka na analýzu dat.“

- » Zapojte rodiče do již existujících aktivit, využijte online formáty. Spolupracujte s rodičovskou radou.

„Máme různé typy rodin, nelze je sjednotit.“

- » Použijte jednoduché nástroje – porovnání odpovědí, grafy, popisné záznamy. Můžete se spojit s univerzitou nebo expertem v síti.

„Evaluace (viz výše) zabere moc času. Je to spousta papírování a co z toho?“

- » Malá, ale pravidelná evaluace je lepší než žádná. Tři otázky položené každému učiteli na konci pololetí mají svou hodnotu. Data nám dávají objektivní pohled. Bez něho se nám může stát, že budeme věnovat spoustu energie něčemu, co druzí vlastně nechtějí nebo nepotřebují.

PROSTOR PRO POZNÁMKY

ZAHRADA MŮŽE BÝT OSÁZENA BYLINKAMI,
KVĚTINAMI I VONNÝMI ROSTLINAMI VŠEHO DRUHU,
JEN KDYŽ ZAHRADNÍKOVI NECHYBÍ ROZVAHA
A PEČLIVOST. ČÍM VĚTŠÍ JE ROZMANITOST,
TÍM PŘÍJEMNĚJŠÍ JE POHLED PRO OČI,
SLADŠÍ JE PŘITAŽLIVOST PRO NOS
A VĚTŠÍ OSVĚŽENÍ PRO SRDCE.

J. A. KOMENSKÝ

PROSTOR PRO POZNÁMKY

